

Arş. Gör. Nedret ÖZTOKAT

İ. Ü. Edebiyat Fakültesi
Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

BERKE VARDAR'IN YAPITLARI ÜSTÜNE

Bu yazıda Prof. Dr. Berke Vardar'ın doktora ve doçentlik tezlerine ilişkin yurt dışında yayımlanmış tanıtma yazılarına ve bu tezlere gönderme yapan araştırmacıların yapıtlarına değineceğiz.

B. Vardar'ın 1963 yılında savunduğu ve 1969 yılında yayımlanan *Etude lexicologique d'un champ notionnel; le champ notionnel de la liberté en France de 1627 à 1642* (Bir Kavramsal Alanın Sözlükbilimsel İncelemesi, Fransa'da 1627-1642 arasında Özgürlük Kavramı Alanı) adlı çalışmasına ilişkin P. Charaudeau yazdığı tanıtma yazısında¹ önce doktora tezinin iki amacı olduğunu belirtiyor: «Özgürlük» kavramı ve bu kavrama bağlanan sözlüksel birimlerin incelenmesi ve genel bir yaklaşımla «kavramsal alan» teriminin tanımlanması. Yöntemsel yaklaşımın açıklandığı birinci bölümde Vardar'ın sözcüğü değerler dizgesi içinde yer alan bir birim olarak ele aldığını. Saussure'ün gösterge kuramına bağlı kaldığını belirten yazar her sözcüğün değişmez nitelikli bağlamsal bir anlamı ve değişken bir anlamsal çekirdeği olduğu görüşüne katılıyor. İkinci bölümün o sıralarda gelişmekte olan sözlükbilimsel çözümlerinin esinlediği kuramcılara ve kuramlara ayrıldığını gözlemleyen yazar Vardar'ın tarihsel anlambilim ve yapısal anlambilim ayrımını vurguladığına dikkat çekiyor. Kavramsal alan teriminin tanımlandığı üçüncü bölümü izleyen dördüncü bölümde incelenen sözlüksel birimlerin sınıflandırılmasında göz önüne alınması gereken ölçütlerin titizlikle saptandığını söylüyor yazar. Uygulama bölümünde «özgürlük» kavramsal alanının Corneille, Mairat, Rotrou gibi yazarların yapıtlarından oluşan bütüncü çerçevesinde zaman ve uzam gibi dış etkenler ve sözlüksel yapı-

1 Bulletin de la Société de Linguistique de Paris, 66, Paris, 1971, s. 121-123.

da yer alan iç etkenler açısından incelendiğini belirten Charaudeau bu yapıtın hem kullandığı yöntem hem de inceleme açısından önemli bir yapıt olduğunu vurguluyor.

B. Vardar'ın 1970 yılında savunduğu ve 1973 yılında yayımlanan *Structure fondamentale du vocabulaire social et politique en France de 1815 à 1830* (Fransa'da 1815-1830 arasında Toplumsal ve Siyasal Sözlüğün Temel Yapısı) adlı doçentlik tezine ilişkin olarak da R. L. Wagner ve J. R. Marcellesi'nin tanıtma yazılarına değineceğiz.

Wagner yazısının² giriş bölümünde Fransızca'da siyasal ve toplumsal sözcüklerin oluşum ve gelişimine ilişkin çalışmaların önemini vurguluyor ve Vardar'ın tezinin söz konusu alanda yetkin bir çalışma olduğunu belirtiyor. Yazar Chateaubriand'dan A. Thierry'ye değin onbir yazarın yapıtlarından oluşan bütüncenin sınırlı ancak yerinde bir seçim olduğunu ve son derece özenli bir biçimde incelendiğini vurguluyor. Böylesine geniş kapsamlı bir çalışmada ele alınacak sözcüklerin seçiminin son derece güç olduğunu belirten yazar ekte sunulan sözcük dizelgesinin değerine dikkati çekiyor ve özellikle Devrim sırasında oluşturulan siyasal sözcük yapısının doğru bir değerlendirmeyele ele alındığını da belirtmekten geri kalmıyor. Böylesine geniş kapsamlı ve güç çalışmaların ekip çalışması gerektirdiğini belirten yazar Vardar'ın tek başına birçok sorunun üstesinden geldiğini gözlemliyor. Wagner bu yapıtın 1815-1830 arasında sözlüksel yapıya da yansıyan siyasal-toplumsal akımların yeniliklerin daha iyi anlaşılmasına büyük ölçüde katkıda bulunduğunu da ekliyor.

Bu yapıta ilişkin Marcellesi de tanıtma yazısında³ 1815-1830 yılları arasındaki toplumsal ve siyasal sözcük yapısını incelerken Vardar'ın «sınıflandırmacı» değil de «yapısalcı» bakış açısını benimsediğini kesinliyor. Yazara göre Vardar her dönemde her dil durumunda sözcük bütününe kendine özgü bir yapı sunduğu görüşünü kanıtlamaya yönelirken bir yandan da araştırmasıyla belli sayıdaki dilsel olguların genel bir çerçeve içinde siyasal ve toplumsal tarihle bağlantısını da ortaya koyuyor. Marcellesi araştırmanın bü-

2 Bulletin de la Société de Linguistique de Paris, 69, Paris, 1974, s. 199-201.

3 Le Français Moderne, Paris, 1975-2, s. 175-180.

tüncesini oluşturan çok sayıda Fransız yazar ve düşünürün bağlandıkları siyasal akımlara göre de incelendiğini ve bu metinlere göndermelerin titizlikle yapıldığını belirtiyor. Yapıtın sunuluş biçiminin açık seçik olduğunu, okura kolaylık sağladığını ve yöntemin her aşamada özenle uygulandığına dikkati çekiyor. Ayrıca yapıtın 1815-1830 arasındaki toplumsal ve siyasal olayların eytişimsel özelliğini ortaya koyması açısından da çok değerli olduğunu belirtiyor.

M. Fogarasi⁴ XVIII yy'da İtalya'daki dil tartışmalarında ortaya çıkan yeni sözcükleri ve kültür tarihini incelediği yapıtında bütüncesinde yer alan sözcüklerin oluşturdukları anlamsal yapıları belirlerken büyük ölçüde B. Vardar'ın çözümleme yönteminden yararlandığını belirtiyor.

Bir başka araştırmacı L. Renzi Fransız Devrimi'nin dil politikasına ilişkin incelemesinde⁵ B. Vardar'ın yapıtından alıntılar yapar. Aynı araştırmacı bir başka yapıtında⁶ roman dillerinde sözcüklerin oluşumdan söz ederken anlam incelemelerinde B. Vardar'a gönderme yapar.

Ayrıca 1971'den beri yayımlanmakta olan ve Fransızca'ya ilişkin bugüne dek hazırlanmış en ayrıntılı sözlük niteliği taşıyan *Trésor de la Langue Française*⁷ B. Vardar'dan alıntılar yapar. Doçentlik tezinin bütüncesinde yer alan yaklaşık 150 sözcüğün tanımında B. Vardar'ın adı anılmaktadır. Böylesine önemli bir sözlüğün kaynakçasında yer alması da B. Vardar'ın yapıtının ne denli özgün ve ne denli yetkin olduğunu bir kanıttır.

N. ÖZTOKAT

4 Storia di parole-Storia della cultura, Liguori editore, Napoli, 1976, s. 75-79.

5 La Politica linguistica della Rivoluzione francese, Liguori Editore, Napoli, 1981, s. 102-103.

6 Nuova introduzione alla filologia romanza, Il Mulino, Bologna, 1985, s. 212.

7 Trésor de la langue française. Dictionnaire de la langue du 19ème et du 20ème siècle, Paris, CNRS.